

Рецензије и прикази

Klaus von Stosch, *Einführung in die Systematische Theologie*, Ferdinand Schöningh / UTB, Paderborn / München / Wien / Zürich ²2009, 352 стр, ISBN: 978–3–8252–2819–4.

Тематски посматрано дело *Увод у систематску теологију*, аутора др Клауса фон Штоша, доцента на Католичком теолошком факултету Вестфалијског Вилхелмовог универзитета у Минстеру, представља још један у низу уџбеника основа систематске теологије којих на немачком говорном подручју не мањка. Међутим оно што ову књига издваја од других јесте методолошки приступ обради тематике. Свако од тринаест поглавља састоји се из три дела:

а) На почетку сваког поглавља (тј. сваке тематске јединице) налази се фиктивни дијалог између студента теологије Марије К. и студента философије Алберта Н. Марија заступа римокатоличку интерпретацију хришћанске доктрине, док Алберт, често, очигледно инспирисан Ничеовом философијом, проблематици прилази из атеистичке перспективе. Сврха ових дијалога који за себе чине засебну целину и који се могу читати и независно од осталих делова књиге, јесте увођење у тематику на једноставан и разумљив начин уз минимално коришћење стручних израза (стр. 7). Дијалози су засновани на актуелним теолошким дебатама и у њима се износе „најјачи аргументи“ (стр. 7) обе стране. Интересантно је напоменути да аутор у разради дијалога настоји да у овом хришћанско-атеистичком диспуту задржи неутралну позицију, препуштајући читаоцу да се одлучи за аргументе једне или друге стране.

б) У другом делу поглавља аутор најпре излаже веома сажет догматско-историјски преглед обрађиване тематске јединице. Сходно концепцији књиге ови прегледи тематику осветљавају пре свега из систематске перспективе, иако би за само разумевање појединих питања један опширнији историјски приказ развоја доктрине био веома користан. У овом делу поглавља аутор представља и актуелне теолошке дебате које се тичу неких аспеката обрађиване теме. Тако нпр. у поглављу о Тројичном Бићу Божијем бива скициран диспут о апофатичкој теологији (стр. 60–65), док у поглављу о вери аутор представља дебат у односу вере и разума (стр. 333–338). Једну од значајних особености ове књиге свакако чини представљање значајних теолога који су утицали на формирање учења, које се обрађује у дотичном поглављу. Аутор тако, између осталих, концизно представља живот и теолошки рад Томе Аквинског, Карла Барта (Karl Barth), Рудолфа Бултмана (Rudolf Bultmann), Карла Ранера (Karl Rahner). У овом се друштву, можда помало неочекивано али сасвим заслужено, нашао и Јирген Вербик (Jürgen Werbick), доскорашњи професор фундаменталне теологије на Католичком теолошком факултету Универзитета у Минстеру, који је постао познат захваљујући многобројним и одличним студијама о готово свим важним питањима фундаменталне теологије и догматике (стр. 338–341).

в) На крају сваког поглавља налазе се питања и задаци за размишљање и продубљивање теме, који читаоца треба да наведу на самостални рад. Поред тога од велике користи за даље бављење

појединим питањима биће коментарирана библиографија, која нуди актуелни преглед стручне литературе.

На овај начин је конципирано свако од 13 поглавља која су подељена у четири веће целине: *quaestio religiosa*, *quaestio christiana*, *quaestio catholica*, *Glaubensverantwortung heute*. Теме обрађене у првој целини (стр. 13–129) тичу се самог постојања Божијег и његовог делања у откривењу, као и увек актуелног и интересантног проблема теодикеје. Друга целина (стр. 133–222) посвећена је христолошким темама (христологији, сотириологији, есхатологији). У првом поглављу (стр. 223–251) треће целине аутор се бави пнеуматологијом и еклисиологијом. Као пример актуелне дебате он притом излаже учење о папској непогрешивости (стр. 240–243). Интересантно је да аутор овде у потпуности (и по мом мишљењу сасвим некритички) заступа традиционалне римокатоличке позиције, пропуштајући да укаже на могуће проблеме и расправе које карактеришу ово учење у савременом теолошком контексту. Након поглавља о светотајинском богословљу фон Штош се бави хришћанском екуменом, дајући преглед основних хришћанских конфесија и деноминација и излажући кључне теолошке разлике између Римокатоличке цркве и најзначајнијих протестантских цркви и верских заједница. При разматрању разлика у евхаристијској теологији аутор недовољно јасно излаже римокатоличко схватање жртвеног карактера Евхаристије, не повезујући то учење са доктрином о актуализацији Христове Жртве у Евхаристији, већ са човековом жртвом, односно самоприношењем као одговором на Христову Жртву (стр. 281–282). Ово поглавље аутор закључује прегле-

дом живота и рада једног од зачетника покрета реформације Матрина Лутера (стр. 286–292).

Четврта целина књиге (стр. 295–343) посвећена је месту и улози вере у савременом свету. Након разматрања односа између хришћанства и јудејства и нарочито истицања важности јудејства, аутор се бави улогом религије у плуралистичком свету кроз објашњење тзв. теологије религија и компаративне теологије. Тема другог поглавља четврте целине представља проблем односа верских уверења према фидеизму и рационализму, односно према релативизму и фундаментализму. На крају књиге налазе се прегледни регистри стучних појмова и личности.

У предговору аутор наводи да је ово дело настало током осмогодишње наставничке праксе на Семинару за католичку теологију Философског факултета Универзитета у Келну. Сходно томе оно је првенствено, наравно не искључиво, намењено студентима и то вероватно као испитна литература. Међутим, упркос релативно једноставном стилу и разумљивом језику, остаје недумица да ли овако конципирана књига може адекватно послужити као основни уџбеник какав је неопходан, посебно млађим студентима. Иако су готово све кључне теме систематске теологије нашле своје место у књизи, мало детаљнија и „класичнија“ обрада тема вероватно би студентима представљала бољу базу за даље бављење комплекснијим теолошким питањима. Са друге стране, управо због своје концепције, ово дело може наћи своју примену у верској настави на различитим нивоима (настава у гимназијама, разни теолошки курсеви), како то и сам аутор, на основу личног искуства, примећује (стр. 10). Такође, захваљујући иноватив-

ној концепцији и методологији, књига може бити веома интересантна широј читалачкој публици и са пуним правом се може препоручити свима онима који се интересују за фундаменталу теологију и догматику (посебно из римокатоличке перспективе).

Page Kusiћ

Универзитет у Београду
Православни богословски факултет

Gijsbert van den Brink, *Philosophy of Science for Theologians: An Introduction*, Peter Lang (Contributions to Philosophical Theology, vol. 12), Frankfurt am Main 2009, 300 стр, ISSN: 1433-643X, ISBN: 978-2-631-56951-1.

Хајсберт ван ден Бринк је негдашњи професор философије науке и философије религије на Теолошком факултету Универзитета у Утрехту, а данас ванредни професор догматике на Слободном универзитету у Амстердаму и гостујући професор историје реформисаног протестантизма на Факултету хуманистичких наука Универзитета у Лајдену. Један је од тројице уредника едиције *Contributions to Philosophical Theology* реномираног издавача Peter Lang у оквиру које је ова монографија и публикована.

Књига, по ауторовим ријечима, има једноставан циљ – да исприча причу о историји развоја философије науке, почев од њеног зачетка у периоду након Првог свјетског рата, па до данас и да ту причу стави у однос са теологијом. Оно што том приликом аутор првенствено жели да испита јесте академски статус теологије – да ли се она као научна дисциплина, око које су се формирали први универзитети, и данас може с правом називати науком и слиједствено

томе какво је њено мјесто у данашњем академском миљеу.

Књига се може подијелити на два дијела: први (који укључује прва 4 поглавља) разматра историју философије науке, док други (преостала 4 поглавља) испитује импликације које закључци претходних поглавља имају по теологију.

Након што је у првом поглављу испитао легитимност истраживања научности теологије у постмодерном времену у коме (субјективна) увјерења није потребно оправдати пред „чистим разумом“ (модерне), аутор на почетку другог поглавља скицира стандардну представу о науци, онакву каква је уврежена међу просјечним не-научницима, али и како аутор сматра, међу бројним научницима. Три основне карактеристике ове представе су: (1) идеја о линеарном прогресу – наука с временом акумулира све више знања о свијету; (2) идеја о парадигматичности концепта природне науке за сваку другу науку – природне науке су науке у правом смислу, све друге науке то јесу у мјери у којој су саображане њима; (3) идеја о јединственој научној методологији – свако научно проучавање започиње опсервацијом факата на темељу које се гради теорија која се потом тестира у односу на чињенице и тако доказује или одбацује. Остатак овог поглавља, као и цијели први дио књиге (наредна три поглавља), приказује историју развоја философије науке управо кроз деконструкцију овакве представе о науци.

Аутор започиње од мјеста рођења философије науке – Бечког круга – унутар кога је настао правац који ће у философији бити познат као логички позитивизам, да би прелазећи преко Попера (Karl Popper), дошао до сасвим новог поглавља у историји философије науке које је, како аутор показује, отво-